BRANDWEER
GEMEENTEN
POLITIE
ZORG
Haaglanden

REGIONAAL

Risicoprofiel

RAMPENBESTRIJDING EN CRISISBEHEERSING

vrh.nl

BRANDWEER
GEMEENTEN
POLITIE
ZORG
Haaglanden

REGIONAAL

Risicoprofiel

RAMPENBESTRIJDING EN CRISISBEHEERSING

Door:
Bureau Gemeentelijke Crisisbeheersing Haaglanden
Brandweer Haaglanden
GHOR Haaglanden
Politie Eenheid Den Haag

In samenwerking met:
Gemeente Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland, Zoetermeer en publieke en private partners in rampenbestrijding en crisisbeheersing

Definitief concept | Dit risicoprofiel is vastgesteld op XX XX XXXX door het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Haaglanden.

Samenvatting

Brandweer Haaglanden, GHOR Haaglanden, de gemeenten[1] en de Politie Eenheid Den Haag zetten zich samen in voor de veiligheid van iedereen die in Haaglanden woont, werkt of de regio bezoekt. Het regionaal risicoprofiel geeft inzicht in de risico's op rampen en crises die zich in Haaglanden kunnen voordoen. Dit maakt de risicosetting inzichtelijk, zodat hulpdiensten en gemeenten zich mono- en multidisciplinair operationeel kunnen voorbereiden op rampen en crises die de inwoners van de regio kunnen bedreigen. Om te komen tot een regionaal risicoprofiel zijn de brandweer, gemeenten, geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR), politie en crisispartners[2] gevraagd hun visie te geven op de risico's in Haaglanden. Iedere organisatie vanuit zijn of haar eigen verantwoordelijkheid.

De veiligheidsregio Haaglanden is een complexe, dichtbevolkte en multiculturele regio. De regio wordt gekenmerkt door een ligging in laaggelegen gebied en door Den Haag als bestuurscentrum van Nederland en Internationale stad van Vrede en Recht. De regio brengt een grote diversiteit aan leefomgevingen met zich mee. Er zijn compacte binnensteden, kleine authentieke dorpen, weidse graslanden, gebieden met intensieve tuinbouw en toeristische hotspots in het binnenland en aan de kust.

Het profiel van de regio is de afgelopen jaren niet erg veranderd. Wel is de invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen merkbaar in de dagelijkse praktijk. Er zijn verschillende (maatschappelijke) ontwikkelingen beschreven die van invloed zijn op de risico's in Haaglanden. Er is sprake van demografische ontwikkelingen, polarisatie en verharding, verdichting, energietransitie, veranderende weersomstandigheden en een toenemende digitale afhankelijkheid. De bestaande risico's zijn geduid door de relatie te leggen tussen de risico's en de invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen hierop. Er zijn een aantal kleine verschuivingen zichtbaar in het risicobeeld, maar de voornaamste risico's blijven de bedreiging van de volksgezondheid, terrorisme, verstoring van de openbare orde, de gevolgen van extreem weer en verstoring van de energievoorziening. In de toekomst kunnen de maatschappelijke ontwikkelingen voor grotere verschuivingen zorgen in het risicobeeld van Haaglanden.

Het risicoprofiel dient als input voor het strategische beleid van de veiligheidsregio in het regionaal beleidsplan rampenbestrijding en crisisbeheersing. Op basis van het risicoprofiel worden operationele handelingsperspectieven ontwikkeld voor de hulpdiensten en gemeenten op de relevante onderwerpen. Daarnaast wordt het risicoprofiel gebruikt om burgers handelingsperspectieven te bieden door middel van risicocommunicatie.

[1] De gemeenten binnen Haaglanden zijn: Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.

[2] Zie Bijlage 1 voor een overzicht van de betrokken organisaties bij het project

Inhoud

Samenvatting 4

1. Inleiding 6

2. Karakteristiek van regio Haaglanden 7

2.1 Demografie 7

2.2 Leefomgevingen 7

2.3 Buurregio's 9

3. Maatschappelijke ontwikkelingen 10

3.1 Demografische ontwikkelingen 10

3.2 Polarisatie en verharding 10

3.3 Verdichting 10

3.4 Energietransitie 11

3.5 Veranderende weersomstandigheden 11

3.6 Toenemende digitale afhankelijkheid 11

4. Het risicobeeld van Haaglanden 13

4.1 Risico's in Haaglanden 13

4.2 Risicodiagram 15

Bijlagen 17

1. Inleiding

Brandweer Haaglanden, GHOR Haaglanden, de gemeenten en de Politie Eenheid Den Haag zetten zich samen in voor de veiligheid van iedereen die in Haaglanden woont, werkt of de regio bezoekt. Het regionaal risicoprofiel geeft inzicht in de risico's op rampen en crises. Dit maakt de risicosetting inzichtelijk, zodat hulpdiensten en gemeenten zich mono- en multidisciplinair operationeel kunnen voorbereiden op rampen en crises.

Wat is een risicoprofiel?
Het regionaal risicoprofiel geeft een inventarisatie en analyse van de regionale risico's op rampen en crises. Het gaat om de risico's binnen Haaglanden en om risico's uit omliggende regio's die Haaglanden kunnen treffen. Dit wordt samengebracht in een risicobeeld. Op basis van het risicoprofiel worden operationele handelingsperspectieven ontwikkeld voor hulpdiensten en gemeenten op relevante onderwerpen. Ook wordt het risicoprofiel gebruikt om handelingsperspectieven te bieden aan inwoners via risicocommunicatie.

Wat is het doel van het risicoprofiel?
Naast het geven van inzicht in de risico's, dient het risicoprofiel als input voor het strategische beleid van de veiligheidsregio. Het helpt het bestuur om keuzes te maken over het beleid voor de operationele voorbereiding op rampen en crises. De afgewogen keuzes worden verankerd in het regionaal beleidsplan. Het risicoprofiel is onderdeel van de beleidscyclus van het Regionaal Beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing van de veiligheidsregio Haaglanden. Het risicoprofiel en beleidsplan worden gezamenlijk vastgesteld door het bestuur van de veiligheidsregio. Ook worden de plannen aangeboden aan de gemeenteraden zodat zij de wensen voor het meerjarig beleid in het beleidsplan kenbaar kunnen maken.

Wat is de scope van het risicoprofiel?
Dit risicoprofiel richt zich op rampen en crises waarbij de openbare orde en/of de openbare veiligheid wordt bedreigd en de normale bevoegdheden ontoereikend zijn voor een gecoördineerde inzet[3]. Hierbij gaat het om situaties waarin de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio buitengewone- of noodbevoegdheden kan inzetten om de (dreigende) aantasting van de openbare orde en/of openbare veiligheid te verhelpen. Dit risicoprofiel richt zich daarmee niet op plaatselijke of lokale incidenten. Deze incidenten vallen onder de 'dagelijkse zorg' van de afzonderlijke gemeenten en diensten en zijn onder andere beschreven in de gemeentelijke veiligheidsplannen en de beleidsplannen van de hulpdiensten. Lokale incidenten kunnen uiteindelijk wel uitgroeien tot een ramp of crisis van lokale, regionale of zelfs bovenregionale omvang. Bij de inventarisatie en analyse van de risico's is daarom gebruik gemaakt van lokale kennis over kwetsbaarheden. Daarnaast is er gebruik gemaakt van de beleidsplannen van de hulpdiensten.

Het is ook denkbaar dat een ramp of crisis zich op landelijk niveau voordoet en waarbij de oorzaak niet in de veiligheidsregio Haaglanden is gelegen. In de geïntegreerde risicoanalyse Nationale Veiligheid en de Nationale veiligheidsstrategie wordt vanuit nationaal perspectief naar deze risico's gekeken. Ook deze risicoanalyse is als input gebruikt bij het inschatten van de regionale risico's.

Hoe komt het risicoprofiel tot stand?
Er is op verschillende momenten en manieren input opgehaald om tot een zo volledig mogelijke inventarisatie en analyse van de regionale risico's te komen. In het landschap van de crisisbeheersing hebben niet alleen de hulpdiensten en gemeenten, maar ook verschillende crisispartners een eigen verantwoordelijkheid in de voorbereiding op- en beheersing van rampen en crises. Daarom is er gesproken met experts, zijn er verschillende themasessies georganiseerd met vertegenwoordigers van de gemeenten, de hulpdiensten en verschillende crisispartners en is er literatuurstudie gedaan. Deze gesprekken en documenten zijn als input gebruikt bij het inschatten van de regionale risico's.

Het risicoprofiel wordt opgesteld als een beleidsdocument en wordt vierjaarlijks herzien. Om ook tussentijds in te blijven spelen op veranderende risico's op rampen en crises, wordt jaarlijks met partners gesproken over ontwikkelingen die zij zien en de invloed daarvan op het risicobeeld. Door het actueel houden van het risicobeeld kan de veiligheidsregio ook tussentijds zo goed mogelijk reageren op ontwikkelingen in de regio.

[3] De beoordeling van de risico's vindt plaats volgens de handreiking regionaal risicoprofiel. Bij de beoordeling van de risico's wordt breder gekeken, onder andere naar sociaal-maatschappelijk en economische impact.

2. Karakteristiek van regio Haaglanden

Een gedegen inventarisatie en analyse van de risico's kan alleen plaatsvinden met een scherpe foto van de regio: de karakteristiek van Haaglanden. Aan bod komen de demografie, de fysieke leefomgeving en de buurregio's.

2.1 Demografie

De regio Haaglanden bestaat uit 9 gemeenten: Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer. Deze gemeenten hebben bij elkaar een oppervlakte van ruim 450 vierkante kilometer en tellen tezamen ruim 1,1 miljoen inwoners. Ongeveer de helft hiervan woont in de gemeente Den Haag. Zoetermeer, Westland en Delft behoren tot de 100.000+ gemeenten. De regio behoort ook tot één van de dichtstbevolkte regio's van Nederland met bijna 2800 inwoners per vierkante kilometer. Den Haag heeft het hoogste inwonersaantal per km^2 in Nederland. Daarnaast staan Delft (6), Rijswijk (10) en Zoetermeer (13) in de top 15 van de meest dichtbevolkte gemeenten van Nederland.

Tabel 1 | ***Kenmerken gemeenten***

Gemeente	Oppervlakte (km^2)	Inwoneraantal
Delft	24,06	103.581
Den Haag	98,13	548.320
Leidschendam-Voorburg	35,62	76.443
Midden-Delfland	49,38	19.414
Pijnacker-Nootdorp	38,62	55.674
Rijswijk	14,49	55.220
Wassenaar	62,40	26.949
Westland	90,74	111.382
Zoetermeer	37,05	125.267
Totaal	**450,49 (=45.049 ha)**	**1.122.240**

Bron: CBS-statistiek 2021

Qua leeftijdsopbouw wijkt Haaglanden niet af van andere verstedelijkte gebieden in Nederland. Het aandeel van ouderen in de bevolking blijft wel stijgen en ouderen worden steeds ouder. Daarnaast blijven ouderen langer (alleen) thuis wonen eventueel met behulp van (extramurale) zorg.

Haaglanden heeft een zeer diverse bevolkingssamenstelling. Een derde van de bevolking heeft een migratieachtergrond. Dit ligt boven het Nederlands gemiddelde (24.2%). In Den Haag bestaat de bevolking voor bijna 56% uit inwoners met een migratieachtergrond. Waar voorheen enkele bevolkingsgroepen dominant waren, is er een steeds grotere diversiteit aan herkomst. Enerzijds is de multiculturele samenstelling het gevolg van groepen migranten die zich permanent in de regio hebben gevestigd. Anderzijds is er een groot aantal inwoners dat zich tijdelijk (enkele maanden tot jaren) in de regio vestigt vanwege werk bij een internationale instelling of voor seizoensarbeid in glastuinbouw. Deze gemêleerde samenstelling van de bevolking is van invloed op de inrichting van het sociale leven, de gezondheidszorg en de bebouwde omgeving.

2.2 Leefomgevingen

Haaglanden is een regio met verschillende leefomgevingen: van grote steden tot kleine dorpen, van oude binnensteden tot nieuwe stadsontwikkelingen en van verdichte kassencomplexen tot weidse landbouwgebieden.

Multifunctioneel ruimtegebruik in dichtbevolkte omgeving

De regio Haaglanden is een overwegend dichtbevolkt gebied. Delft, Den Haag, Rijswijk en Voorburg kennen een stedelijke historie met oude compacte binnensteden. De oude binnensteden kenmerken zich door een historisch stratenpatroon, oude (monumentale) panden en smalle doorgangen.

Gezien de bevolkingsdichtheid en de beperkte beschikbare ruimte is zowel bovengronds als ondergronds sprake van multifunctioneel ruimtegebruik. Hierbij worden bijvoorbeeld woningen gecombineerd met

commerciële ruimtes, horeca en parkeergarages. Ook kent Haaglanden ondertussen tientallen hoge gebouwen (75+ meter hoog). In Delft, Den Haag, Leidschendam en Rijswijk is een groot aantal tunnels ontwikkeld om de ontsluiting van het dicht stedelijk gebied te bevorderen. Dit betreft zowel weg- als spoortunnels voor light (tram, Randstadrail) en heavy rail. Haaglanden kent en ontwikkelt belangrijke regionale en landelijke vervoersknooppunten, waar verschillende modaliteiten samen komen, zoals Den Haag Nieuw Centraal en Station Delft.

Ook over de weg neemt Haaglanden een centrale positie in voor de ontsluiting van de randstad, met de verbindingen met Amsterdam, Rotterdam en Utrecht via de N44/A44, A4, A12 en A13. Haaglanden kent daarentegen een beperkte ontsluiting door de ligging aan de kust.

Bestuurlijk centrum van Nederland & Internationale stad van recht en vrede
Den Haag is het bestuurlijk centrum van Nederland met onder andere de aanwezigheid van het Koninklijk Huis, het Binnenhof en de Ministeries. Den Haag is ook de Internationale stad van recht en vrede, waar een groot aantal buitenlandse instanties zijn gevestigd zoals ambassades, internationale organisaties en internationale tribunalen. Ook in Wassenaar is een ambassade gevestigd. Daarnaast is het Libanon Tribunaal gevestigd in Leidschendam-Voorburg. Dit bestuurlijke centrum en internationale karakter brengen veel verschillende evenementen, demonstraties en conferenties met zich mee.

Door de centrale ligging in de randstad en de aanwezigheid van het bestuurlijk centrum, is Haaglanden ook in trek bij grote multinationals. Bedrijven als PostNL, Siemens Netherlands, Nationale Nederlanden, Aegon, T-Mobile, TNO en Group Shell[4] hebben hun hoofdkantoor in de regio.

Innovatief kenniscentrum
Regio Haaglanden ontpopt zich ook meer en meer als innovatief centrum. Delft kent een hoogwaardige moderne technologische wijk, als hotspot voor kennisontwikkeling in Nederland. De TU Delft biedt Delft en Rijswijk een goed vestigingsklimaat voor bedrijven voor de ontwikkeling van hoogwaardige technologie: nucleaire, nanotechnische, biologische en defensietechnologie. Dit betreft niet alleen grote bedrijven als TNO, het European Patent Office (EPO) en IRI (als onderdeel van de TU-Delft), maar ook vele kleine innovatieve bedrijven. Daarnaast kent Zoetermeer de Dutch Tech Campus, een locatie waar diverse nationale en internationale IT-bedrijven zijn gehuisvest op het gebied van smart mobilty, ICT en e-health & care. Tot slot kent Den Haag de The Hague Security Delta (HSD) campus, het nationale innovatie centrum van het Nederlandse security cluster.

Toerisme en recreatie
Haaglanden kent door de kustligging in de Scheveningse haven een lange visserijgeschiedenis. De kustligging zorgt ook voor veel zomers toerisme in Scheveningen, Wassenaar, Kijkduin, Monster en 's-Gravenzande. Op zomerse dagen bevinden zich tienduizenden toeristen op de stranden. Ook in de duingebieden, rondom plassen en de recreatiegebieden van o.a. Delft, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer vindt (zomerse) recreatie plaats. Daarnaast ontwikkelt Zoetermeer zich als een centrum voor sport & leisure van landelijke allure o.a. door de indoor skihal en is in Leidschendam de Westfield Mall of The Netherlands geopend. Ook trekken de verschillende oude binnensteden jaarlijks vele toeristen. Tot slot kent Haaglanden een groot aantal evenementen en jaarlijks terugkerende festiviteiten.

Intensieve tuinbouw
Naast een hoogstedelijk gebied kent Haaglanden ook een ruraal gebied (met name Westland, Pijnacker-Nootdorp en Midden-Delfland). Deze gebieden worden gekenmerkt door intensieve tuinbouw en weidse akkerbouwgebieden. Het bedrijfsmatige centrum wordt gevormd door de bloemenveiling in Naaldwijk. De bloemenveiling vormt een belangrijke economische motor van de regio met internationale uitstraling als derde economische mainport van Nederland. Ook de aanwezigheid van zaadveredelingsbedrijven is, niet alleen van belang voor de regio, maar ook voor de rest van de wereld. Daarnaast bevinden zich in de nabijheid van de bloemenveiling veel toeleveringsbedrijven voor onder meer de productie, opslag en overslag van gewasbeschermingsmiddelen.

[4] Ten tijde van het opstellen van dit risicoprofiel heeft Shell aangekondigd voornemens te zijn het hoofdkantoor te verplaatsen naar Engeland.

Tabel 2 | ***Karakteristiek Haaglanden***

Karakteristiek Haaglanden
▪ Negen gemeenten met tezamen ruim 1 miljoen inwoners, gelegen onder NAP.
▪ De gemeenten Den Haag, Delft, Rijswijk en Zoetermeer staan in de top 15 dichtstbevolkte gemeenten van Nederland.
▪ Bestuurlijk centrum van Nederland & Internationale stad van recht en vrede.
▪ Hoogstedelijk gebied & oude binnensteden.
▪ Multifunctioneel ruimtegebruik (winkelcentra, hoogbouw, tunnels, ondergronds geautomatiseerd parkeren).
▪ Beperkte ontsluiting via rijkswegen.
▪ Intensieve tuinbouw met internationale uitstraling (onderdeel van Greenport West-Holland).
▪ Hoogwaardige technologie & innovatie (o.a. TU Delft, The Hague Security Delta, The Dutch Tech Campus).
▪ Toeristische hotspots aan de kust, bij plassen, sportactiviteiten en historische binnensteden.
▪ Ondergrondse technologische infrastructuur in een dichtbevolkt gebied (buisleidingen onder hoogstedelijk gebied).

2.3 Buurregio's

Haaglanden grenst aan de veiligheidsregio's Rotterdam-Rijnmond en Hollands Midden. Aan de zuidzijde ligt Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond. Deze regio wordt met name gekenmerkt door de omvangrijke industrie rondom het havengebied. Haaglanden valt binnen de invloedssfeer van een aantal bedrijven zoals Kuwait Petroleum Europoort, Akzo Nobel Base Chemicals B.V. en raffinaderijen van Esso en BP. In Rotterdam Rijnmond is tevens de luchthaven Rotterdam The Hague Airport gelegen. Hier vertrekken en landen lijn-, zaken- en vakantievluchten en er vindt maatschappelijk vliegvervoer plaats (zoals de trauma- en politiehelikopter).

Aan de noord- en oostzijde grenst Haaglanden aan Hollands Midden. Risico's die vanuit Hollands Midden kunnen uitstralen naar Haaglanden zijn: het vastlopen van (snel)wegen/infrastructuur), uitval van vitale objecten, incidenten met giftige stoffen, overstromingen en duin- of natuurbranden. Momenteel wordt een nieuwe provinciale weg ontwikkeld die de A4 koppelt aan de A44. Een tunnel en verdiepte ligging maken onderdeel uit van het tracé waarover het vervoer van gevaarlijke stoffen mogelijk zal worden toegestaan. De kenmerken van de omliggende regio's zijn meegenomen in de beoordeling van de risico's voor Haaglanden.

3. Maatschappelijke ontwikkelingen

Het profiel van de regio is de afgelopen jaren niet erg veranderd. Wel is de invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen merkbaar in de dagelijkse praktijk. In deze paragraaf wordt ingegaan op de maatschappelijke ontwikkelingen en hoe die van invloed zijn op de regio Haaglanden. Aan bod komen demografische ontwikkelingen, polarisatie en verharding, verdichting, de energietransitie, veranderende weersomstandigheden en toenemende digitale afhankelijkheid.

3.1 Demografische ontwikkelingen

Zowel landelijk als regionaal is sprake van een aanhoudende bevolkingsgroei. Met een groei van 12% tot 2040 ligt de bevolkingsgroei in Haaglanden hoger dan het landelijke gemiddelde. Naast bevolkingsgroei is er sprake van vergrijzing: inwoners worden steeds ouder en de groep ouderen wordt steeds groter. Deze ouderen blijven steeds langer (alleen) thuis wonen. Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt hierdoor sterk toe. Niet alleen ouderen blijven vaker en langer zelfstandig wonen, dit geldt ook voor mensen met een cognitieve, psychische of lichamelijke beperking. Ook groeit het aandeel van de bevolking met een migratieachtergrond. Het stijgende aantal ouderen, thuiswonende mensen met een cognitieve, psychische of lichamelijke beperking en mensen met een migratieachtergrond zorgt voor een toename van verminderd zelfredzame inwoners. Deze toename van verminderd zelfredzame inwoners heeft gevolgen voor het risicobeeld van Haaglanden.

Naast bevolkingsgroei en een toename van het aantal verminderd zelfredzame inwoners, ontstaan er steeds grotere verschillen in de maatschappij. De samenleving is de afgelopen decennia veranderd door globalisering, individualisering, juridisering en informatisering. Deze veranderingen hebben geleid tot een grotere pluriformiteit van de bevolking in leefstijl, etnische- en religieuze achtergrond, in opvattingen, in competenties en in kansen. Bij polarisatie en verharding wordt hier verder op ingegaan.

3.2 Polarisatie en verharding

De demografische ontwikkelingen laten zien dat de samenleving steeds diverser wordt. Tegelijkertijd is er een groeiende kloof tussen bevolkingsgroepen zichtbaar. Niet alleen tussen arm en rijk, maar ook tussen randstad en platteland en voor of tegen zwarte piet. De coronacrisis heeft deze maatschappelijke tegenstellingen versterkt. Voor of tegen vaccineren? En welk belang weegt zwaarder: de horeca of de zorg, de veiligheid van kwetsbaren of de vrijheid van jongeren? Door deze toegenomen (ervaren) diversiteit en de sociale disbalans neemt de kans op vervreemding, uitsluiting, onbegrip, conflicten en daarmee op maatschappelijke onrust en spanningen toe. Deze polarisatie wordt versterkt door het gebruik van sociale media. Hier komen gebruikers weinig in aanraking met andere opvattingen en vinden ze continu bevestiging van hun mening.

Naast polarisatie is er ook sprake van verharding in het (online) maatschappelijk debat. Bepaalde groeperingen wijzen fundamentele aspecten van de democratische rechtsstaat af en kunnen daarmee een bedreiging (gaan) vormen voor de democratische rechtsorde. Een voorbeeld hiervan is de online beïnvloeding door extreemrechts. De verwachting is dat het aantal aanhangers van het extreemrechtse en rechtsextremistische gedachtengoed na de coronacrisis zal toenemen. Dit kan een voedingsbodem zijn voor extremisme en eventueel zelfs terrorisme. De verharding en polarisatie werken niet alleen door in de maatschappij, maar werken ook door in de democratie en in het politieke debat. De effecten hiervan zijn merkbaar in Haaglanden. Den Haag is met meer dan 1500 betogingen per jaar vaak de plek waar Nederland zijn zorgen of maatschappelijk ongenoegen tot uiting brengt. Dit vraagt steeds meer capaciteit van de hulpdiensten en gemeenten.

3.3 Verdichting

De aanhoudende bevolkingsgroei in de regio Haaglanden zorgt voor een toename van alle functies die nodig zijn in een woon- en werkomgeving. Denk hierbij aan woningen, winkels, sport, werk, zorg, vrijetijdsbesteding, evenementen, mobiliteit en nutsvoorzieningen. Naast een toename van inwoners (en andere functies) gebruikt een moderne inwoner veel meer ruimte om te wonen dan enkele decennia geleden. Dit alles moet worden gerealiseerd in dezelfde ruimte, want de regio wordt niet groter in oppervlakte en de uitbreidingsmogelijkheden zijn beperkt. Het intensievere en gemengdere gebruik van de ruimte wordt verdichting genoemd.

Het intensievere gebruik uit zich in verschillende soorten verdichte bebouwing. Gebouwen worden hoger, dieper, complexer, staan dichter bij elkaar, er vindt verkamering plaats en wordt daarmee complexer. Daarnaast is er sprake van functiemenging. Er komen steeds vaker verschillende functies samen in een gebouw. Denk aan wonen, winkelen en parkeren zoals in winkelcentrum de Parade in Pijnacker-Nootdorp, het gemeentekantoor van Delft met de spoortunnel en winkels en the Mall of the Netherlands. Deze gebouwen worden voor verschillende functies en door verschillende doelgroepen gebruikt.

3.4 Energietransitie

Om de mondiale klimaatdoelen te behalen zit de wereld in een race om zo efficiënt en duurzaam mogelijk met energie om te gaan. Met de energietransitie is de overgang van fossiele brandstoffen naar meer duurzame energiebronnen ingezet. Er moet schonere energie worden geproduceerd, het moet op een duurzame manier worden opgeslagen en het gebruik moet betrouwbaar zijn. Hiervoor worden nieuwe manieren van opwekking, opslag en transport van energie aangewend. Denk bijvoorbeeld aan boringen naar aardwarmte (geothermie), het gebruik van biomassa en waterstof en de toename van batterijen en accu's in voertuigen en andere apparatuur (elektrificatie).

Deze technologieën geven nieuwe risico's voor de steeds drukkere fysieke leefomgeving. Het installeren van zonnepanelen, het aanbrengen van elektrische huisinstallaties, steeds meer (ongelukken met) auto's die rijden op elektriciteit of waterstof en ook in (ondergrondse) garages worden geparkeerd, heeft gevolgen voor de hulpverlening door hulpdiensten. Door de hoge snelheid waarmee ontwikkelingen worden uitgerold lopen wet- en regelgeving vaak achter. Hierdoor kunnen (tijdelijke) situaties ontstaan die grote risico's opleveren.

Daarnaast zorgt de energietransitie voor perioden van piekvraag en perioden van piekaanbod en daarmee meer fluctuaties in het elektriciteitsnet. Samen met een toename in het aantal grondroeringen verhoogt dit de kans op de verstoring van de energievoorziening. Terwijl de afhankelijkheid van energie groeit en bij schaarste of uitval de gevolgen steeds groter worden. Tegelijkertijd zijn veel mensen niet voorbereid op de uitval van elektriciteit door de betrouwbare voorzieningen ervan. Dit wordt ook wel de beschikbaarheidsparadox genoemd.

3.5 Veranderende weersomstandigheden

Door klimaatverandering verandert het gemiddelde klimaat, maar neemt ook de kans op extremen toe. Als gevolg hiervan komen hogere temperaturen, drogere zomers, nattere winters en heftigere buien met valwinden steeds vaker voor. Deze omstandigheden kunnen in onze laaggelegen, verdichte en dichtbevolkte regio leiden tot verstoring van het openbare leven. Een reactie op de veranderende weersomstandigheden is de toename (en verharding) van demonstraties van klimaatactivisten en eventuele tegenreacties.

3.6 Toenemende digitale afhankelijkheid

De samenleving wordt steeds afhankelijker van de internetinfrastructuur en de diensten die daarop zijn gebouwd. Steeds meer apparaten, processen en systemen zijn in meer of mindere mate gedigitaliseerd. Tegelijkertijd verdwijnen de analoge alternatieven. Daarmee is de afhankelijkheid van systemen en gedigitaliseerde processen groot geworden en neemt de kwetsbaarheid toe. Digitale (informatie)systemen en processen vormen tegenwoordig het zenuwstelsel van de maatschappij. Ze zijn onmisbaar voor het ongestoord functioneren daarvan. De coronacrisis heeft de digitalisering in een stroomversnelling gebracht. Naast spelletjes, communiceren en winkelen wordt er nu ook in de gezondheidszorg, het onderwijs en op de werkvloer steeds meer online gedaan. Ook biedt de digitale wereld meer mogelijkheden om snel, anoniem en afgeschermd met elkaar in contact te komen. De digitale en de fysieke wereld zijn sterker verweven geraakt en minder goed van elkaar te onderscheiden.

Digitalisering vergroot de afhankelijkheid, verwevenheid, complexiteit en onbeheersbaarheid van systemen en processen. Dit brengt keteneffecten met zich mee die direct of indirect de openbare orde en/of openbare veiligheid kunnen aantasten. Veel vitale processen zijn in hoge mate afhankelijk van ICT, datacommunicatie en/of elektriciteitsvoorziening. Uitval of verstoring van het digitale element kan binnen enkele uren impact hebben op verschillende vitale processen en leiden tot ontwrichting van de maatschappij. Dit kan worden

verstoord door uitval van systemen of infrastructuur, door technisch falen, door onbedoeld menselijk handelen (kabelbreuk bij graafwerkzaamheden), als neveneffect van criminele activiteiten (ransomeware) of het opzettelijk ondermijnen of ontwrichten van de maatschappij.

Een digitale verstoring kan een rol spelen in nagenoeg alle crisistypen. Dit kan zijn in het ontstaan van een ramp of crisis (bijvoorbeeld uitval elektriciteit), maar ook in de beheersing ervan (denk aan verstoring/uitval meldkamersystemen of C2000). Hierdoor is de kans dat de hulpdiensten in de praktijk te maken krijgen met een digitale verstoring reëel. Daarnaast is het mogelijk dat de hulpdiensten of gemeenten worden geraakt in hun eigen bedrijfsvoering. Het is de verantwoordelijkheid van bedrijven, organisaties en instanties zelf om deze digitale verstoringen te voorkomen en te verhelpen. Naast de kwetsbaarheid van de eigen systemen, richt de veiligheidsregio zich vooral op de effectbestrijding wanneer de verstoring leidt tot maatschappelijke ontwrichting.

3.7 Verwevenheid maatschappelijke ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen, polarisatie en verharding, veranderende weersomstandigheden, verdichting, de energietransitie en toenemende digitale afhankelijkheid zorgen individueel voor een veranderende (fysieke) leefomgeving, maar zijn ook met elkaar verweven. De ontwikkelingen zijn van invloed op elkaar en versterken elkaar. Zo worden branden niet alleen complexer en intensiever door verdichting, maar ook onder invloed van de energietransitie en verschillende demografische ontwikkelingen. Demografische ontwikkelingen als vergrijzing, bevolkingsgroei en een toename van verminderd zelfredzame inwoners zorgen voor een veranderende en toenemende zorgvraag. Ook de polarisatie en verharding, de demografische ontwikkelingen en de digitale mogelijkheden samen maken dat een verstoring van de openbare orde steeds meer capaciteit vraagt van de hulpdiensten. Gezamenlijk zorgen ze voor een veranderen maatschappelijke vraag en zijn ze van invloed op de hulpverlening. Dit uit zich onder andere in een stijgende zorgvraag, langdurige en/of complexe branden en vele (omvangrijke) demonstraties.

De ontwikkelingen zijn niet alleen van invloed op het werk van de hulpdiensten, maar hebben ook hun weerslag op de organisaties zelf. Zo is de verwachting dat de vergrijzing en de werkdruk voor een uitstroom van personeel zorgt in de komende jaren. Ook het groeiende wantrouwen in instituties/ het recente anti-overheidssentiment en de krapte op de arbeidsmarkt zijn van invloed op het aantrekken van personeel. In veel sectoren ontstaan tekorten aan gekwalificeerd personeel en vakmanschap. De maatschappelijke ontwikkelingen vragen steeds meer capaciteit van de hulpdiensten om het complexe en intensievere werk uit te voeren, terwijl verwacht wordt dat het aan de aanbodkant lastiger wordt om personeel te vinden. Als de maatschappelijke vraag en het aanbod niet op elkaar aansluiten, dan kan de capaciteit onder druk komen te staan. Dit kan op termijn invloed hebben op de personele continuïteit van de hulpdiensten en gemeenten.

4. Het risicobeeld van Haaglanden

De risico's in de regio Haaglanden zijn volgens de landelijke handreiking geïnventariseerd. Deze handreiking onderscheidt zeven thema's: Sociaal-maatschappelijke omgeving, Vitale infrastructuur en voorzieningen, Gezondheid, Technologische omgeving, Gebouwde omgeving, Verkeer en vervoer en Natuurlijke omgeving. Binnen deze thema's komen 25 crisistypen aan bod[5]. In dit hoofdstuk wordt een korte samenvatting gegeven per thema. De verdere uitwerking staat in bijlage 3.

4.1 Risico's in Haaglanden

Sociaal maatschappelijke omgeving
Het risico op verstoring van de openbare orde is groot in Haaglanden. Dit komt onder andere door de aanwezigheid van een groot aantal politieke- en diplomatieke objecten en internationale instellingen. De aanwezigheid van deze organisaties brengt een grote aantrekkingskracht voor (politieke) demonstraties met zich mee. Ook vinden in de regio veel (nationale) evenementen plaats, waar grote aantallen bezoekers op afkomen en die kunnen uitmonden in een verstoring van de openbare orde. Als laatste zorgt de sociale disbalans in de samenleving voor een toegenomen kans op uitsluiting of conflict. Deze polarisatie wordt versterkt door het gebruik van sociale media. Dit kan bijdragen aan maatschappelijke onrust en deze maatschappelijke onrust kan resulteren in verstoring van de openbare orde.

Ook het risico op een terroristische aanslag in de regio is nog altijd aanwezig. Het risico is niet groter geworden. Wel is er een verschuiving zichtbaar naar rechtsextremisme, of nieuwe fenomenen als: 'identitair extremisme' of 'anti-overheidsextremisme'[6].

Vitale infrastructuur en voorzieningen
Door de hoge bevolkingsdichtheid wordt bij verstoring van de vitale infrastructuur direct een groot aantal mensen, instellingen en bedrijven getroffen. Met name uitval van de energievoorziening vormt een groot risico in Haaglanden. Door verwevenheid van systemen en netwerken kunnen er keteneffecten optreden en andere vitale voorzieningen uitvallen. Denk hierbij aan uitval van: ICT/Telecom, drinkwater, rioolwaterafvoer en afvalwaterzuivering. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de mogelijkheid van moedwillig handelen (hacken/ransomware via het digitale domein) gericht op het verstoren van deze sector.

Gezondheid
De regio Haaglanden is kwetsbaar als het gaat om bedreiging van de volksgezondheid. Dit komt door de hoge bevolkingsdichtheid en de bevolkingssamenstelling. Een infectieziekte-uitbraak of ziektegolf kan zich in Haaglanden eenvoudig verspreiden door de hoge bevolkingsdichtheid en de vele reisbewegingen van forenzen, migranten en expats. Ook de bevolkingssamenstelling (toenemende vergrijzing, toenemende sociaal-economische gezondheidsverschillen en steeds meer verminderd zelfredzamen) maakt Haaglanden kwetsbaar. Met name kinderen en mensen met een verminderde weerstand (ouderen en personen in een ongezonde leefsituatie) zijn vatbaar. Een infectieziektecrisis kan een bedreiging vormen voor de continuïteit voor de zorg[7]. Dit is zichtbaar in de huidige COVID-19 pandemie. Het is niet uitgesloten dat de regio de komende jaren te maken krijgt met een vervolg van deze pandemie (mutatie/opleving).

Technologische omgeving
In Haaglanden worden gevaarlijke stoffen vervoerd. Dit gebeurt over de weg en zeer sporadisch over het spoor en over het water. Veelal is de begin- en eindbestemming buiten de regio gelegen. De (LPG) tankstations en DSM vormen hierop een uitzondering. Aandacht gaat uit naar de buisleidingen (aardgas en CO2) die mede onder dichtbebouwd gebied liggen. Verder kent Haaglanden meerdere relatief kleine industrie(gebieden) en ligt een deel van de regio binnen het effectgebied van de industrie van Rotterdam. Daarnaast kent Zoetermeer een aantal alcoholverwerkende bedrijven en bevindt zich in Delft een innovatief kenniscentrum, een nucleaire onderzoeksreactor (RID), protonenkliniek en het enige PBZO (Besluit Risico's Zware Ongevallen) bedrijf van de regio (DSM Gist).

[5] Zie Bijlage 2 voor een totaaloverzicht van maatschappelijke thema's, crisistypen en incidenttypen.
[6] In bijlage 3 wordt hier dieper op ingegaan.
[7] Het Zorgrisicoprofiel geeft weer welke knelpunten in de zorgketen de continuïteit van zorg begrenzen en onder druk zetten.

Gebouwde omgeving
In Haaglanden bevindt zich een groot aantal objecten met een verhoogd risico bij brand en/of instorting. Denk hierbij aan gebouwen met meer dan 25 verdiepingen, hotels voor meer dan vijftig personen, ziekenhuizen, zorginstellingen en kinderdagverblijven. Ook de oude binnensteden van Den Haag en Delft vormen een bijzonder risico. Er is regelmatig sprake van gebrekkige bouwkundige elementen (denk aan beperkte of verouderde brandwerendheid), verkamering en overbewoning. Daarnaast is er steeds vaker sprake van verminderd zelfredzame bewoners. Denk bijvoorbeeld aan de toename van het aantal ouderen, het aantal thuiswonende mensen met een cognitieve, psychische of lichamelijke beperking, of arbeidsmigranten. Deze elementen zijn van invloed op de hulpverlening.

Ook de aanwezigheid van diverse attractieparken (o.a. Madurodam, Drievliet, Duinrell, SnowWorld) met grote aantallen bezoekers, campings en de vele internationale en politiek/bestuurlijke instellingen vormen een bijzonder risico. Hierbij gaat de aandacht vooral uit naar het potentieel aantal slachtoffers en de bestuurlijke gevoeligheid.

Verkeer en vervoer
Verkeersrisico's zijn aanwezig maar worden gezien als een laag of matig risico in Haaglanden. Haaglanden vormt een centraal punt in de ontsluiting over de weg van de Westelijke randstad. Een klein incident in de regio kan leiden tot een verkeersinfarct, zowel in de regio als eromheen. De energietransitie zorgt voor een toename van het gebruik van alternatieve energie in het verkeer. Dit brengt vooral in combinatie met functiemenging risico's met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan een brandende elektrische auto of scooter in een parkeergarage onder woningen of winkels.

Steeds meer vervoer vindt ook ondergronds plaats. Er zijn diverse weg-, light- en heavy railtunnels aanwezig met bijkomende risico's als hier een incident plaatsvindt. Bovendien is er een druk bezet spoornetwerk waaronder het spoortraject Rotterdam – Den Haag als een van de drukste sporen in Nederland. Het risico op luchtvaartincidenten in de regio is laag.

Natuurlijke omgeving
Met de ligging van de regio onder NAP staat het water in Haaglanden op veel plaatsen net onder het maaiveld. Door deze lage ligging is er een overstromingsrisico aanwezig met potentieel zeer grote effecten. Daarnaast zorgen hevige regenval/clusterbuien voor risico's op overstromingen, met name in het Westland en Midden-Delfland. Door klimaatverandering neemt de kans op extremen toe. Hogere temperaturen, drogere zomers, nattere winters en heftigere buien met valwinden komen steeds vaker voor. Extreem weer vormt in combinatie met de grote bevolkingsaantallen (in de steden en/of bij evenementen) een risico. Heftige buien met valwinden kunnen ook voor veel schade zorgen aan de gebouwde omgeving.

Door het beperkt aantal natuurgebieden en de beperkte vuurlast in de duinen is het risico op natuurbranden beperkt. Wel zorgen langere periodes van droogte en hogere temperaturen voor een grotere kans op duinbranden. De gemeenten Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp en Westland zijn onderdeel van de Greenport West-Holland[8]. Vooral Westland, Pijnacker-Nootdorp en Midden-Delfland kennen vooral een economisch risico bij plagen en/of gewasziekten. Plagen kunnen mogelijk een gezondheidsrisico met zich meebrengen. Dit potentiële gezondheidsrisico valt onder het thema Gezondheid.

Bovenregionale risico's
Risico's beperken zich niet tot de grenzen van gemeenten of veiligheidsregio's. Veiligheidsregio Haaglanden grenst aan de regio's Hollands Midden en Rotterdam Rijnmond. Uit de risicoprofielen van deze regio's volgen de diverse bovenregionale risico's die impact in Haaglanden kunnen hebben. Deze risico's zijn meegenomen in de beoordeling voor het risicodiagram:

- *Transportrisico's* beperken zich niet tot geografische grenzen. Door Haaglanden lopen diverse snelwegen, spoorlijnen, vaarwegen en buisleidingen waar transport van gevaarlijke stoffen plaatsvindt.
- Een *grootschalige overstroming* kan de hele randstad beslaan, inclusief regio Haaglanden. Met randstad wordt het gebied bedoeld dat ligt in de voormalige dijkringen 14, 15 en 44. Het kan gaan om een

[8] Greenport West-Holland is het samenwerkingsverband van 50 partners: ondernemers, overheden, onderwijs- en kennisinstellingen.

overstroming vanuit zee of vanuit de rivieren. Voor de betrokken partijen is daarom het convenant 'Samenwerking Crisisbeheersing Overstroming Randstad' opgesteld.

- *Industriële incidenten* in Rotterdam Rijnmond kunnen onder ongunstige omstandigheden leiden tot een gifwolk, boven met name het Westland of Midden-Delfland. Gezien de afstanden zal dit naar verwachting niet direct tot dodelijke slachtoffers leiden, maar wel tot ongerustheid en risico's voor de volksgezondheid.
- *Risico's rondom kernenergie* zijn sterk gereguleerd, maar niet verwaarloosbaar. Haaglanden ligt binnen de invloedssfeer (100 km zone) van de reactoren Doel en Borsele.
- *Grootschalige uitval nutsvoorzieningen* (elektriciteit, gas, telecom) in omliggende regio's kan uitstraling hebben naar Haaglanden.
- *Luchtvaartrisico's* zijn in Haaglanden beperkt, bezien vanuit het aantal stijg- en landingsbewegingen (zweefvliegen sporadisch vanaf Valkenburg, helikoptervluchten voor het Koninklijk Huis, particulieren, politie en het Mobiel Medisch Team). Echter, Haaglanden ligt wel in de aanvliegroutes van zowel Schiphol als Rotterdam The Hague Airport.

Tegelijkertijd kunnen risico's in Haaglanden uitstraling hebben naar de omliggende regio's. Dit geldt met name voor overstroming en uitval nutsvoorziening. Wanneer glastuinbouw geraakt wordt door uitval nutsvoorzieningen, kan dit grote economische impact hebben, omdat dit de derde economische motor van Nederland is. Ook verstoring van de openbare orde als gevolg van politiek-bestuurlijke issues kan uitstraling hebben op landelijk niveau.

4.2 Risicodiagram

De risico's zijn met behulp van vertegenwoordigers van de hulpdiensten, gemeenten en crisispartners vertaald naar de regionale situatie en beoordeeld op waarschijnlijkheid van voorkomen en impact. De waarschijnlijkheid loopt van zeer onwaarschijnlijk tot zeer waarschijnlijk. De impact wordt beoordeeld aan de hand van sociale en politieke stabiliteit, doden, gewonden, schade aan economie, ecologie of cultureel erfgoed. Dit is volgens de methodiek gebeurd op basis van expert judgement.

De hulpdiensten, gemeenten en crisispartners hebben aan de voorkant (risicobeheersing) maatregelen getroffen om de kans op plaatsvinden en impact van een ramp of crisis te beperken. Ook zijn er maatregelen getroffen voor tijdens een ramp of crisis (crisisbeheersingsmaatregelen). Bij de beoordeling van de risico's zijn de risicobeheersings- en crisisbeheersingsmaatregelen meegewogen. De resultaten van de waarschijnlijkheid- en impactbeoordeling zijn vertaald naar onderstaand risicodiagram.

Uit de beoordeling en nadere analyse is gebleken dat niet alle crisistypen van toepassing zijn voor Haaglanden. De crisistypen: aardbevingen, dierziekten, plagen/gewasziekten, de verstoring van de afvalverwerking en de verstoring van de voedselvoorziening zijn om verschillende redenen niet opgenomen in het risicodiagram. Aardbevingen en plagen/dierziekten worden op dit moment niet gezien als een risico dat, gelet op de karakteristiek van Haaglanden, kan leiden tot een ramp/crisis van regionale omvang. De verstoring van de voedselvoorziening en de verstoring van de afvalverwerking zijn niet beoordeeld gelet op de vooral landelijke invloed van deze crisistypen. Gewasziekten/plagen kunnen weliswaar grote economische impact hebben, maar dit valt buiten het handelingsperspectief van de veiligheidsregio. Het diagram is een momentopname. De afwegingen worden periodiek geëvalueerd en waar nodig, vinden aanpassingen plaats.

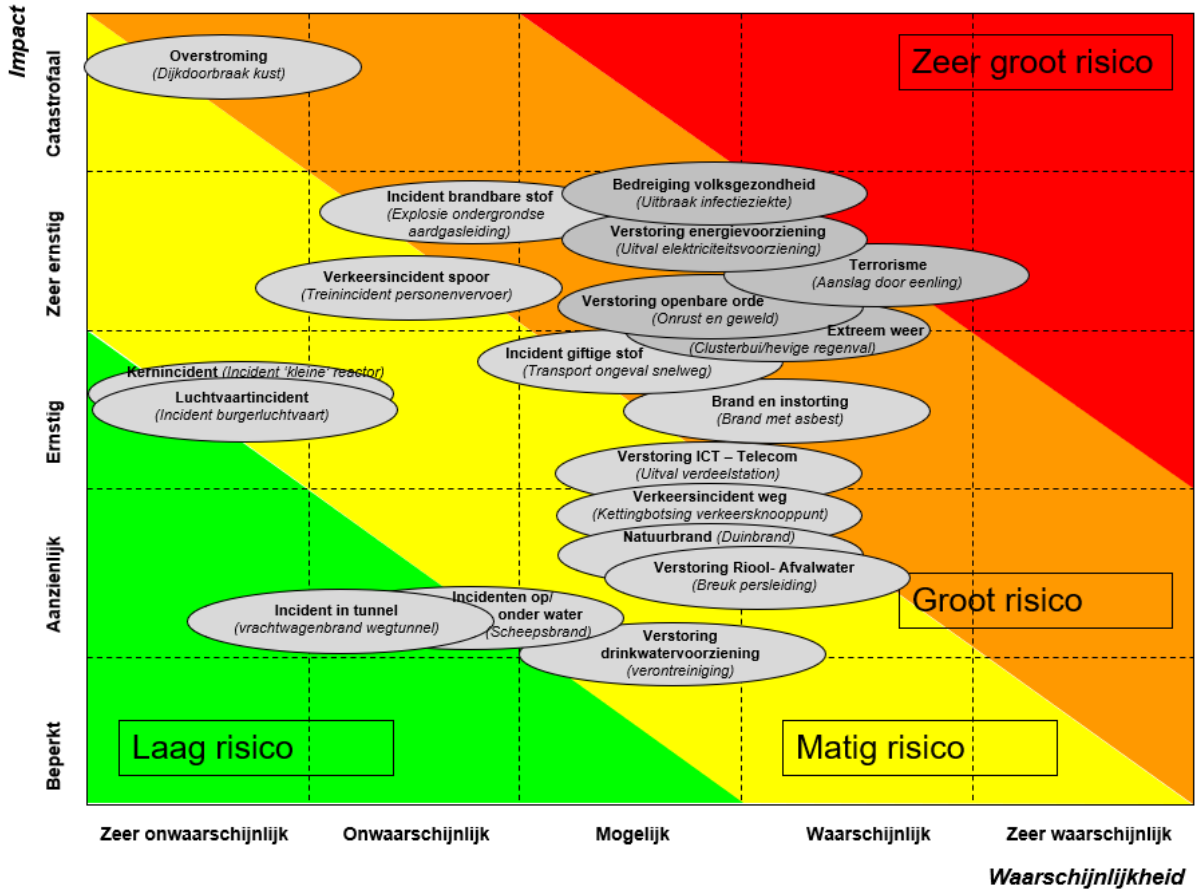

Figuur 1 | ***Risicodiagram Haaglanden***

Voornaamste risico's

In het risicodiagram zijn de verschillende risico's geclassificeerd als laag, matig, groot of zeer groot risico. Alle opgenomen risico's zijn relevant in Haaglanden, maar niet alle risico's verdienen evenveel aandacht. Risico's met een hoge waarschijnlijkheidskans en hoge impact verdienen meer aandacht dan risico's met een lage waarschijnlijkheid en impact. Er zijn een aantal kleine verschuivingen zichtbaar in het risicobeeld, maar de voornaamste risico's blijven:

- Bedreiging volksgezondheid
- Terrorisme
- Verstoring openbare orde
- Verstoring van de energievoorziening
- Gevolgen van extreem weer

Deze risico's zijn geclassificeerd als groot risico (zie oranje classificatie in diagram) en worden gekenmerkt door de zeer ernstige impact. Hierbij is het mogelijk of waarschijnlijk dat risico's ontaarden in een ramp of crisis. Deze risico's zijn typerend voor Haaglanden en vormen een bijzonder risico voor de multidisciplinaire rampenbestrijding en crisisbeheersing. In de toekomst kunnen de maatschappelijke ontwikkelingen voor grotere verschuivingen zorgen in het risicobeeld van Haaglanden.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht betrokken organisaties
Bijlage 2: Overzicht maatschappelijke thema's, crisistypen en incidenttypen
Bijlage 3: Risico's nader toegelicht

Zie aanvullend document: Bijlagen Regionaal Risicoprofiel.